

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. IV. De comparatione peccatorum adinvicem

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

DISPUTATIO IV.

De comparatione peccatorum adinvicem.

Ad questionem 73. Divi Thomæ.

EXPLICATA peccatorum diversitate, oportet ea comparare adinvicem, & tria breviter hîc discutere: Primum, utrum omnia peccata sint inter se connexa? Secundum, an omnia sint æqualia? Tertium, si æqualia non sint, unde petatur eorum inæqualitas?

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnia peccata sint connexa?

FACILIS est hujus quæstionis resolutio: unde breviter eam expediemus, & quæ docet S. Doctor hîc art. 1. exponemus.

Dico igitur, peccata non esse inter se connexa.

F Colligitur ex Scriptura 3. Regum 15. ubi dicitur quod David non declinavit ab omnibus quæ præceperat ei Dominus, *excepto sermone Vriæ*, id est adulterio & homicidio, quod commisit cognoscendo Bersabeam, & occidendo Uriam.

Suadetur etiam ratione D. Thomæ, desumptâ ex differentia quæ est inter eum qui peccat, & eum qui secundum virtutem operatur: Intentio enim ejus qui agit secundum virtutem, tendit ad unum, scilicet ad id quod est conformis regulæ rationis, quam præscribit prudentia, ac proinde omnes virtutes in prudentia connectuntur, ut ostendimus in tractatu de virtutibus: intentio verò peccantis non tendit ad idem, sed ad diversa, nullam habentia connexionem; quia intentio peccantis non est recedere à ratione (hoc siquidem non est per se intentum ab operante) sed tendere in bona appetibilia, à quibus vitia & peccata fortiuntur speciem; quæ bona nedom sunt diversa, sed etiam quandoque inter se contraria: Ergo vitia & peccata non sunt inter se connexa, sed disparata; & aliquando inter se opposita, ut avaritia & prodigalitas: unde ut notat D. Augustinus epist. 29. aliquando vitium vitio tollitur, ut amore laudis aut voluptatis, amor pecuniæ.

Adverte tamen, non negari in hac conclusione, plura peccata habere inter se connexionem: sæpe enim unum disponit ad aliud, & aliquo modo illud causat; sicut ex superbia nascitur invidia, ex gula scurrilitas, immunditia, hebetudo mentis; ex luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, & alia quæ enumerat D. Gregorius homil. 13. in Ezechiel. & denique ex inani gloria oritur jactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & alia quæ recenset D. Thomas 2. 2. qu. 152. ar. 5. Quare non aliud intendimus in conclusione, quam cum D. Thoma assignare discrimen inter virtutes, & vitia ac peccata, consistens in eo quod omnes virtutes habent inter se necessariam connexionem; secus verò omnia vitia & peccata, eum nonnulla sint inter se opposita.

A Dices primò: Sicut omnes virtutes conveniunt in uno principio, quod est amor Dei (utpote qui Hierusalem cælestem ædificat) ita omnia vitia & peccata conveniunt in eodem principio, nimirum amore sui, qui ex D. Augustino lib. 4. de civit. cap. 28. ædificat civitatem Babylonis: Ergo sicut omnes virtutes connectuntur, ita & omnia vitia & peccata.

Respondeo cum D. Thoma hîc art. 1. ad 3. Quod amor Dei est congregativus, in quantum affectum hominis à multis ducit in unum: & idè virtutes, quæ ex amore Dei causantur, connexionem habent. Sed amor sui disgregat affectum hominis in diversa, prout scilicet homo se amat, appetendo sibi bona temporalia, quæ sunt varia & diversa; & idè vitia & peccata, quæ causantur ex amore sui, non sunt connexa. Adde quod amor Dei adhuc unit affectum hominis in eo quod dicitur à prudentia, & sic in prudentia virtutes omnes connectit: quod non habet amor proprius respectu peccatorum & vitiorum.

Instabis: Idè omnes virtutes sunt connexæ, quia una non potest suum actum, perfectè saltem, exercere sine aliarum consortio: Sed pariter unum vitium non potest perfectè suum actum exequi sine consortio aliorum; nullus enim potest v. g. esse perfectè luxuriosus, nisi sit prodigus, aliàs amore pecuniæ à luxuria retrahetur: Ergo vitia sunt inter se connexa.

Respondeo nos jam dixisse, aliqua vitia & peccata esse connexa inter se, sed non omnia, sicut connexæ sunt omnes virtutes; quamvis enim luxuria nequeat esse in suo statu plenissimo sine prodigalitate, ob rationem assignatam, bene tamen sine avaritia, imò cum illa non potest plenè reperiri.

Dices secundò: Jacobi 2. dicitur, *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*: Sed esse reum omnium mandatorum legis, idem videtur esse ac habere simul omnia peccata contra omnia legis præcepta: Ergo quicumque peccat in uno, omnibus peccatis subjicitur.

Respondeo hæc verba D. Jacobi diversimodè à SS. Patribus intelligi & explicari. In primis enim juxta D. Thomam hîc artic. 1. ad 1. *Qui peccat in uno factus est omnium reus*, quantum ad aversionem & reatum pœnæ æternæ, in quibus omnia peccata mortalia conveniunt; quicumque enim in uno peccat mortaliter, verè à Deo avertitur, & incurrit pœnam æternam, licet omnia alia mandata observet. Secundò *factus est omnium reus*, quia per quodlibet peccatum mortale destruitur charitas, in quo tota lex omnisque virtus aliquo modo eminenter continetur, ut explicat Augustinus in Epistola ad Hieronymum. Tertio *factus est omnium reus* per ingratitude, per quam redeunt aliquo modo omnia peccata præcedentia, ut docet S. Thomas 3. p. qu. 88. art. 1. Quarto *factus est omnium reus*, quia perdit aut suspendit meritum præcedentium bonorum operum, ac impedit subsequenda opera meritoria, æquè bene ac si haberet omnia peccata.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia peccata sint paria?

9. **S**INGVLARE Stoicorum paradoxum fuit, peccata omnia esse paria, omne delictum, scelus esse nefarium; nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam qui patrem suffocaverit; aut qui mendacium dixerit, quam qui adulterium aut sacrilegium commiserit.

Fundamentum hujus erroris fuit, ut notat D. Thomas hic art. 2. quia Stoici considerabant peccatum ex parte aversionis tantum, prout nimirum est recessus à ratione, sive ut dicit privationem rectitudinis rationis; unde existimantes nullam privationem posse suscipere magis & minus, posuerunt omnia peccata esse aequalia.

10. **H**oc fundamentum convellit S. Doctor, notando duplex esse privationis genus: est enim quaedam pura & simplex privatio, quae consistit quasi in facto seu in corrupto esse, sicut mors est privatio vitae, & tenebrae privatio lucis; & huiusmodi privatio non suscipit magis aut minus, quia nihil relinquit de habitu opposito; non enim minus mortuus est aliquis primo aut secundo die, quam post annum, cum jam corpus est resolutum; & similiter non est magis tenebrosa domus, si lucerna sit opera pluribus velaminibus, quam si sit operata uno solo velamine totum lumen intercludente. Alia est privatio, non simplex, sed aliquid retinens de habitu opposito, quae magis consistit in corrupti, quam in corrupto esse; sicut aegritudo, quae ita privat debitam commensurationem humorum, ut tamen ejus aliquid in subiecto remaneat; & talis privatio suscipit magis aut minus, in quantum magis aut minus tollit de commensuratione humorum. Cum ergo peccatum (esto de formali dicat privationem, ut Stoici assererent) non sit de primo genere privationum, sed de secundo; (ita enim priuat debitam commensurationem rationis, ut non totaliter ordinem rationis tollat) ex eo quod sit privatio, non recte negatur inaequalitas inter peccata.

11. **D**ices cum Vazque, cui haec ratio D. Thomae displicet: Nullus est gradus bonitatis moralis aut rectitudinis in actu peccati: Ergo dicit privationem in facto seu corrupto esse, subindeque non potest suscipere magis aut minus. Consequentia patet ex dictis: Antecedens probatur. Si in actu peccati aliquis gradus bonitatis moralis remaneret, talis actus esset simul bonus & malus moraliter: Sed hoc dici nequit, ut contra Caietanum in tractatu de moralitate actuum humanorum fusè ostendimus: Ergo in actu peccati nullus remanet gradus bonitatis moralis aut rectitudinis.

Disp. 4.
art. 1.

12.

Respondeo quod ut peccatum dicatur privatio in fieri, non oportet quod aliquid bonitatis formalis remaneat in actu peccaminoso, sed sufficit quod rectitudinem radicalem seu aptitudinalem totaliter non corrumpat; ut patet exemplo aegritudinis, quod adducit D. Thomas; infirmitas enim, quamvis totam destruat sanitatem, & nihil ejus in parte infirma relinquat, nihilominus quia relinquit vitam, quae est radix sanitatis, dicitur privatio in fieri seu corrumpi.

A Cum ergo pariter peccatum, licet diminuat naturalem inclinationem ad bonum honestum (in qua rectitudo radicalis & aptitudinalis voluntatis consistit) eam tamen totaliter non tollat seu destruat, ut docet S. Thomas infra qu. 65. artic. 2. & quaest. 2. de malo art. 11. potest dici privatio rectitudinis seu bonitatis in fieri. Quod autem haec solutio & interpretatio menti S. Doctoris conformis sit, patet ex eo quod concludit, quod si privatio quam importat peccatum, removeret totam rectitudinem, peccatum destrueret seipsum, quia non remaneret substantia actus, & affectio agentis: hoc enim non sequeretur, etsi à subiecto removeret omnem rectitudinem & bonitatem formalem, sed solum si omnem rectitudinem radicalem, & aptitudinalem tolleret, quia haec, ut diximus, consistit in naturali inclinatione ad bonum honestum, quae non potest totaliter destrui seu extingui, nisi ipsa natura rationalis penitus destruat, ut docet idem sanctus Doctor locis citatis.

Dices: D. Thomas de ea privatione in praesenti loquitur, in qua juxta Stoicorum opinionem peccatum actuale pro formali consistit: At haec non est privatio solius rectitudinis radicalis voluntatis, sed etiam formalis & actualis, ut defendunt ferè omnes qui opinionem illam tuerent: Ergo D. Thomas non solum de prima, sed etiam de secunda privatione loquitur.

Respondeo concedendo totum: non negamus enim D. Thomam de utraque privatione loqui, sed solum contendimus ipsum ex prima inferre secundam, & probare istam esse tantum privationem in fieri seu corrumpi, non verò in facto seu corrupto esse; quia illa quae est ejus radix & origo, omnem rectitudinem radicalem & aptitudinalem voluntatis non removeret: quae illatio legitima est, ut patet exemplo aegritudinis, quod D. Thomas adducit; rectè enim inferitur aegritudinem esse tantum privationem sanitatis in fieri seu corrumpi, quia non totaliter destruit vitam, quae est radix sanitatis.

Quærent hic aliqui, utrum non solum in peccatis quae jure naturali prohibentur, sed etiam in illis quae solo jure positivo vetantur, detur inaequalitas in gravitate & malitia? Ratio dubitandi est, quia S. Thomas 3. contra gent. cap. 139. hanc videtur constituere differentiam inter illa quae ab intrinseco sunt mala, & ea quae sunt tantum mala, quia jure positivo prohibita, quod in primis potest dari inaequalitas in malitia, non verò in secundis. Sibi enim hoc argumentum objicit: *Si alicui statuat à Judice limes quem non transgrediatur, nihil refert apud Judicem, sive parum, sive multum fuerit transgressus: sicut non refert, ex quo pugil limites campi exivit, utrum parum an longius progrediatur: ex quo igitur regulam rationis pertransit, non refert utrum in modico vel in magno ipsam transierit.* Et respondet: *Non est autem simile virtutem transgredi, & terminos à Judice positos transire: nam virtus est secundum se bonum, unde virtutem transgredi est secundum se malum; & ideo oportet quod magis à virtute recedere sit majus malum: transgredi autem terminum à Judice positum, non est secundum se malum, sed per accidens, in quantum scilicet est prohibivum. In his autem quae sunt per accidens, non est necessarium quod si simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis sequatur ad magis; sed solum*

E

in his quæ sunt per se: non enim sequitur, si album est muscum; quod magis album sit magis muscum; sequitur autem, si album est disgregativum visus, quod magis album sit magis disgregativum visus. Similia habet qu. 2. de malo art. 9. ad 4. ubi eodem argumento duas adhibet solutiones, & in 2. ait: *Vel aliter dicendum quod in his, quæ non sunt mala, nisi quia prohibita, qui præceptum non servat, totaliter privatur ad quod tenetur: sed in his quæ sunt mala per se, & non solum quia prohibita, non totaliter tollitur bonum cui opponitur malum, & idèd tantò gravius peccatur, quanto plus de eo tollitur.*

16. Nihilominus dicendum est, non solum in peccatis quæ jure naturali prohibentur, sed etiam in his quæ tantum sunt mala, quia jure positivo prohibita, verè reperiri inæqualitatem in gravitate & malitia, & omnia non esse paria. Hæc assertio est communis, & eam tenentur omnes interpretes Divi Thomæ (excepto Conrado, qui hic art. 2. propter testimonia D. Thomæ jam adducta videtur docere oppositum) defumiturque ex articulo secundo hujus questionis, ubi S. Doctor de omnibus peccatis, nullâ factâ exceptione, asserit posse esse inter se inæqualia; & ratio quâ ibi utitur, de omnibus omnino convincit; sicut & alia quam habet loco citato ex libro tertio contra gentes, ubi sic discurreit: *In omnibus quorum perfectio & bonum in quadam commensuratione consistit, quanto magis à debita mensuratione receditur, tantò majus erit malum; sicut sanitas consistit in debita commensuratione humorum, & pulchritudo in debita proportionem membrorum: veritas autem in commensuratione intellectus vel sermonis ad rem. Patet autem quod quanto est major inæqualitas in humoribus, tantò est major infirmitas, & quanto est major inordinatio in membris, tantò est major turpitudine; & quanto magis à veritate receditur, tantò est major falsitas; non enim est tam magna falsitas estimantis tria esse quinque, sicut ejus qui estimat tria esse centum: bonum autem virtutis in quadam commensuratione consistit; est enim medium secundum debitam limitationem circumstantiarum inter contraria vitia constitutum: quanto igitur magis ab hac harmonia receditur, tantò est major malitia.*

17. Deinde specialiter ostenditur illa peccata, quæ solo jure positivo prohibita sunt, posse esse inæqualia in gravitate & malitia: Illa enim possunt diversas species peccatorum constituit; alterius siquidem speciei est jejunium violare, & laborare in die festo, etiam si utrumque sit solum contra jus positivum: At species cum se habeant sicut numeri, sunt inter se inæquales: Ergo & peccata quæ solo jure positivo prohibita sunt.

18. Præterea, Gravitatis peccati sumitur ex oppositione ad virtutem, quam destruit, ut articulo sequenti dicemus, adedque, cæteris paribus, illud est majus peccatum, quod præstantiori virtuti opponitur: Sed peccata quæ solo jure positivo prohibita sunt, contrariantur multoties diversis & inæqualibus virtutibus, v. g. comedere carnes die veneris, abstinentiæ; & laborare in die festo, aut celebrare sine vestibus sacris, religioni: Ergo hujusmodi peccata in gravitate & malitia inæqualia sunt.

19. Confirmatur: Gravius peccat qui sine licentia & necessitate comedit carnes in quadagesima, quam qui comedit lacticia; & qui cele-

brat sine vestibus & vas sacris, & in loco non sacro, quam qui solum sine lumine celebrat; & qui deserit arma ad infideles, quam qui extrahit reum ab Ecclesia: Sed hæc jure tantum positivo Ecclesiastico prohibita sunt: Ergo in his quæ solo jure positivo sunt prohibita, reperitur inæqualitas in gravitate & malitia.

Advertendum tamen, quod si leges humanæ determinent modum virtutis indivisibilem, tunc peccata contra eandem legem æqualia sunt: unde omnes omissiones audiendi sacrum, vel confitendi aut communicandi in paschate, sunt æquales, per se loquendo. Item contra præceptum jejuniij æqualiter peccat qui bis vel pluries comedit: idèdque non oportet in confessione explicare in quo numero vel quantitate comestionis jejuniij quis fregit, ut docent Caietanus 2. 2. qu. 147. art. 8. Sylvester verbo *Jejunium* qu. 8. & Navarrus in manuali cap. 21. num. 14. Dixi *per se loquendo*, quia omissiones audiendi sacrum, vel confitendi aut communicandi in Paschate, & aliæ similes, ratione actus, qui est causa omittendi, possunt habere inæqualitatem: ille enim qui omittit sacrum ut fornecetur, haud dubiè gravius peccat, quam qui illud omittit ut vacet studio, ludo, aut venationi. Similiter licet ad malitiam & gravitatem peccati illius sacerdotis, qui celebrat non jejunus, per se nihil referat quòd parum vel multum ante celebrationem comederit, per accidens tamen potest aliquando ex hoc capite aggravari, ratione majoris irreverentiæ; ut si quis ad sacrificium accederet post nimiam potationem, vel post comestionem usque ad crapulam, magis peccaret, quam si parum comedisset, aut bibisset; quia tunc major fieret irreverentia Sacramento & sacrificio.

Ad testimonia D. Thomæ, in ratione dubitandi proposita, respondent Montezino, Alvarez, & alij, D. Thomam in præfati mutasse sententiam, vel modum dicendi meliorasse. Sed melius respondetur, juxta doctrinam jam traditam, S. Doctorem loqui de his duntaxat peccatis, quæ sunt contra leges positivas, modum virtutis indivisibilem determinantes; hæc enim, ut jam dicebamus, si sint contra eandem legem, per se loquendo æqualia sunt.

Adde in primo testimonio potius fieri sermonem de prædictis peccatis in ordine ad estimationem humani judicis, qui solum considerat materialem & externam præcepti transgressionem, quæ potest in indivisibili consistere, quam in ordine ad Deum, qui attendit ad formalem internam malitiam, quæ ex multis capitibus crescere potest, ut patet ex his verbis quæ paulò ante ibidem habet: *Huic autem rationi videtur suffragari quod in humanis judiciis agitur: nam si alicui statuatur limes quem non transgrediarur, nihil refert apud judicem, si ve multum, si ve modicum sit transgressus: sicut non refert ex quo pugil limites campi exivit, utrum parum, an longius progrediarur: Unde ex hoc testimonio ad summum potest deduci, aliqua peccata contra jus positivum consistere in indivisibili ex parte rei prohibita, aut ex parte exterioris transgressionis, quæ in humano judicio considerantur, non autem absolute, & ex omnibus aliis principiis quæ judex divinus attendit.*

ARTICVLVS III.

Vnde in peccatis petatur inaequalitas in gravitate & malitia?

22. **S**ICUT in rebus aliis datur ratione perfectionis quaedam quantitas & magnitudo, sive molis, sive virtutis, ita & in peccatis, ratione malitiae & imperfectionis, proportionata magnitudo & quantitas virtualis invenitur, quae peccati gravitas à Theologis communiter appellatur: quia scilicet sicut corpora inferius suā gravitate feruntur, & à superiori loco remouentur; sic rationalis creatura peccatis suis & eorum magnitudine, infra se miserè deicitur, & à supremo bono separatur. Haec autem gravitas seu malitia peccati duplex est, nempe essentialis, & accidentalis: de quibus breviter hinc agendum est, & explicandum unde earum inaequalitas desumatur. Unde

23. Dico primò, inaequalitatem essentialem peccatorum sumi ex objecto. Ita D. Thomas hic art. 3.

Probat: Quātitas seu gravitas essentialis peccati petitur ex eo ex quo differentia eius specificata sumitur: Sed haec sumitur ex objecto, ut in tractatu de moralitate actuum humanorum fusè ostendimus: Ergo & illa. Unde tantò aliquid peccatum secundum suam essentiam & speciem est gravius, quantò objectum circa quod versatur est peius: quia gravitas peccatorum (inquit S. Doctor) differi eo modo, quo una aegritudo est aliā gravior: sicut enim bonum sanitatis consistit in quadam commensuratione humorum, per convenientiam ad naturam animalis; ita bonum virtutis consistit in quadam commensuratione humani actūs, secundum convenientiam ad regulam rationis. Manifestum est autem quòd tantò gravior est aegritudo, quantò tollitur debita humorum commensuratio per commensurationem prioris principii: sicut aegritudo qua provenit in corpore humano ex corde, quod est principium vita, vel ex aliquo quòd appropinquat cordi, periculosior est; unde oportet etiam quòd peccatum sit tantò gravius, quantò deordinatio contingit circa aliquod principium quod est prius in ordine rationis. Ratio autem ordinat omnia in agibilibus ex fine; & ideo quantò peccatum contingit in actibus humanis ex altiori fine, tantò peccatum est gravius: objecta autem actuum sunt fines eorum, ut ex supra dictis patet; & ideo secundum diversitatem objectorum attenditur diversitas gravitatis in peccatis. Ex quo

24. Inferes primò, peccata contra Deum (qualia sunt ea quae opponuntur virtutibus Theologicis, religioni & poenitentiae) esse omnium gravissima; & deinde ea quae sunt contra substantiam hominis, ut homicidium; & ultimò ea quae sunt contra res externas hominis, ut furtum. Ratio est, quia res exteriores sunt propter ipsum hominem tanquam propter finem, & homo propter Deum. Ita S. Thomas in calce eiusdem art. 3. & qu. 2. de malo art. 10. ubi sic discurret: *Gravius peccatum dicitur ex suo genere, quòd majori bono virtutis opponitur: unde cum bonum virtutis consistat in ordinatione amoris, ut Augustinus dicit, Deum autem super omnia diligere debeamus, peccata quae sunt in Deum, sicut idololatria, blasphemia, & huiusmodi, se-*

A cundum suum genus sunt reputanda gravissima. Inter peccata autem quae sunt in proximum, tantò aliqua sunt aliis graviora, quantò majori bono proximi opponuntur: maximum autem bonum proximi est ipsa vita hominis, cui opponitur peccatum homicidii, quod tollit actualitatem hominis vitam; & peccatum luxuria, quod opponitur vita hominis in potentia, quia est inordinatio quaedam circa actum generationis humanae: unde inter omnia peccata, quae sunt in proximum, gravius est homicidium secundum suum genus: secundum locum tenet adulterium, & fornicatio, & huiusmodi peccata carnalia: tertium autem locum tenet furtum, & huiusmodi, per quae in exterioribus bonis laeditur proximus.

B Inferes secundò cum eodem S. Doctore hic art. 4. illud peccatum esse gravius simpliciter & secundum speciem, quod opponitur virtuti praestantiori; quia habet objectum in ratione objecti peius, & magis rationi repugnans: nam virtus & vitium ipsi contrarium respiciunt eandem materiam; differunt verò formaliter in ratione objectorum, quia in illa materia, in qua virtus ponit aequalitatem & commensurationem cum ratione, vitium huiusmodi aequalitatem destruit, & ponit oppositam incommensurationem; & sicut praedicta materia constituitur in ratione objecti specificativi virtutis per praedictam commensurationem, ita per oppositam incommensurationem constituitur formaliter in ratione objecti vitii & peccati. Ex quo fit, quod sicut inaequalitas & incommensuratio, quam ponit vitium in illa materia, non est minor quam opposita commensuratio & aequalitas, quam ponit virtus; ita praedictum objectum non minus dissonat rationi in esse objecti vitii, & ut attingibile est per actum peccati, quam consonat illi in ratione objecti virtutis, & ut est attingibile per actum bonum: si igitur in hac ratione fuerit melius, & idcirco specificet nobiliorem virtutem, consequens erit ut in illa priori sit peius, tribuatque speciem gravioris peccati.

C Confirmatur: Peccatum quod contrariatur perfectiori virtuti, ex sua specie habet corrumpere & destruire majus bonum, cum destruat & corrumpat medium ipsius virtutis: Ergo ex sua specie est gravius & deterius peccatum.

D Pro pleniori hujus corollarii intelligentia, & multorum argumentorum solutione, quaedam breviter observanda sunt, quae fusè expendunt Salmanticenses disput. 9. dubio 4. §. 2. In primis admittendum est, quod cum dicimus illud peccatum esse gravius secundum suam speciem, quod opponitur perfectiori virtuti, intelligendum est de oppositione secundum objectum primarium & principale talis virtutis: si enim peccatum opponatur perfectiori virtuti, solum quoad objectum secundarium, non ideo erit gravius, ut patet in odio proximi, quod quia non contrariatur charitati, ut tendit in objectum primarium, nempe Deum, sed ut fertur in objectum secundarium, scilicet proximum, non est gravissimum omnium peccatorum. Unde Divus Thomas 2. 2. qu. 39. art. 2. docet schisma, quamvis opponatur charitati, esse minus peccatum quam sit infidelitas; & in tertio argumento sibi objicit: *Majori malo majus bonum opponitur, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Sed schisma opponitur charitati, quae est major virtus quam fides, cui opponitur infidelitas: Ergo schis-*

ma est majus peccatum quam infidelitas. Cui objectioni sic respondet: Ad tertium dicendum quod charitas habet duo objecta; unum principale, scilicet bonitatem divinam; & aliud secundarium, scilicet bonum proximi: schisma autem, & alia peccata que fiunt in proximum, opponuntur charitati quantum ad secundarium bonum, quod est minus quam objectum fidei, quod est ipse Deus: & ideo ista peccata sunt minora quam infidelitas. Sed odium Dei quod opponitur charitati, quantum ad principale objectum, non est minus.

27. Secundo advertendum est, peccatum quod opponitur inferiori virtuti, si includat etiam oppositionem cum superiori virtute, ratione huius inclusionis posse superare illud quod majori virtuti opponitur: unde adulterium, quod castitati opponitur, secundum suam speciem gravius est, quam furtum, quod opponitur iustitie, quamvis hæc sit perfectior virtus quam illa; quia in adulterio, simul cum oppositione ad castitatem, clauditur oppositio ad ipsam iustitiam.

28. Tertio observari debet, quod peccata inter que fit comparatio, habere debent eundem modum oppositionis ad virtutem, ita quod aut utrumque opponatur illi contrarie, aut utrumque privative, subindeque utrumque sit peccatum commissionis, vel utrumque omissionis: si autem unum sit commissionis, quod opponitur contrarie, & aliud omissionis, quod opponitur tantum privative, valde probabile est, quod etiam si hoc posterius perfectiori virtuti opponatur, poterit tamen esse minus grave quam illud, quia diversus iste modus oppositionis non parum eorum mutat gravitatem. Unde probabiliter dici potest, peccatum homicidij, quod iustitie opponitur, esse gravius secundum suam speciem, quam omissionem sacri, que opponitur religioni; quamvis religio sit perfectior quam iustitia. Ex his præcipua adversæ sententiæ fundamenta solvuntur. Ad maiorem tamen claritatem

29. Obijcies primò: D. Thomas infra qu. 84. ar. 4. ad 1. ait: *Non oportet quod principalia vitia opponantur principalibus virtutibus.* Et 2. 2. qu. 142. art. 3. docet quod intemperantia est gravius peccatum quam timiditas; & nihilominus fortitudo, cui timiditas opponitur, est major virtus quam temperantia, ut asserit idem S. Doctor supra qu. 66. art. 2. & 2. qu. 123. art. 12. & qu. 5. de virtut. art. 3. Ergo vitia illa & peccata non sunt pejora, que præstantioribus virtutibus opponuntur.

30. Ad primum respondeo D. Thomam per vitia principalia non intelligere graviora secundum malitiam, sed capitalia, sic dicta, quia sunt veluti capita & fontes ex quibus alia derivantur; & velle solùm, non esse necessarium quòd illa directè opponantur virtutibus cardinalibus, cum avaritia sit vitium capitale, & tamen opponatur liberalitati.

31. Ad secundum dicendum, D. Thomam solùm velle, quòd licet timiditas quantum ad malitiam specificam & essentialem, desumptam ex proprio & formali objecto, sit gravius peccatum intemperantiæ; ista tamen accidentaliter, ratione circumstantiarum que se tenent tam ex parte objecti, quam ex parte operantis, maxime verò ex ratione voluntarii, que in ea major est ac intensior, illam in malitia & gravitate

Tom. III.

A excedit; unde cum loco citato ex 2. 2. ait: *Unum vitium potest alteri comparari dupliciter: uno modo ex parte materia vel objecti, alio modo ex parte ipsius hominis peccantis; & utroque modo intemperantia est gravius vitium quam timiditas:* per gravitatem ex parte materiæ, vel objecti, non intelligit gravitatem specificam & essentialem, sed gravitatem accidentalem, desumptam ex aliquibus circumstantiis objectivis.

Dices: Timiditas, quantumcumque crescat intra suum genus, non pertingit ad gravitatem mortalis, & ideo necesse non est huiusmodi peccatum in confessione aperire; cum tamen plura peccata ex his que opponuntur temperantiæ, ex proprio genere sint mortalia, ut patet in fornicatione, adulterio, & similibus: Ergo intemperantia ex objecto, & non tantum ex circumstantiis, est vitium seu peccatum gravius quam timiditas.

Respondent aliqui negando Antecedens, quantum ad primam partem: existimant enim quod timiditas potest esse peccatum mortale, si materia sit gravis, puta si quis propter metum mortis, vel tormentorum, neget fidem, vel tradat civitatem. Sed hæc solutio non probatur: quia, ut rectè dicunt Salmanticenses, neque timiditas, neque aliud peccatum fortitudini oppositum, præcisè intra suum genus habet quod repugnet charitati, neque est contra bonum Dei aut proximi (quod est de ratione mortalis peccati) sed consistit in sola inordinatione circa passiones irascibilis; sicut gula consistit in deordinatione passionum concupiscibilis: Ergo sicut hæc propter hanc rationem non attingit intra suum genus ad rationem mortalis, ita nec illa. Unde

Meliùs cum iisdem Authoribus, & aliis D. Thomæ Discipulis respondetur, negando secundam partem Antecedentis: nam etiam peccata, intemperantiæ opposita, ut subsistunt præcisè intra genus intemperantiæ, non habent pertingere ad gravitatem peccati mortalis, sicut dictum est de peccatis contra fortitudinem. Si enim ratio tradita in peccatis fortitudini oppositis vim habet, eò quòd sistant in deordinatione passionum irascibilis, à fortiori idem convincere debet in peccatis oppositis temperantiæ, que secundum quod ei duntaxat opponuntur, sistant in deordinatione passionum concupiscibilis, nec charitati, sive quoad bonum Dei; sive quoad bonum proximi, repugnant. Unde quòd peccata contra castitatem, aut contra aliam partem temperantiæ, sint ex suo genere mortalia, convenit illis ex eò quod simul cum oppositione ad temperantiam includant oppositionem ad iustitiam, vel ad alias virtutes temperantiæ perfectiores; ut de adulterio perspicuum est, cum in eo fiat iniustitia conjugij; & de stupro ac rapto, in quo fit injuria virgini, aut parentibus; & de incestu, in quo fit irreverentia sanguini, quod pietati repugnat. Idem dicendum de fornicatione, que etiam habet aliquid iniustitiæ admixtum, cum per illam fiat injuria proli nascituræ, in quantum debita educatio & institutio ipsius impeditur. Neque obstat (inquit S. Doctor 2. 2. qu. 154. art. 2.) si aliquis fornicando sufficienter provideat proli de educatione: quia id quod cadit sub legis determinatione, judicatur secundum id quod communiter accidit, & non secundum id quod in al quo casu potest accidere.

Dices: Saltem in peccatis contra naturam

Ecc

32.

33.

Dist. 9.
Aub. 4.
§. 3.
num.
64.

34.

35.

nulla reperitur iniustitia; cum nulla ibi expectetur proles, cujus educatio possit impediri.

Respondeo primò in peccatis contra naturam aliquam speciem iniustitiæ includi: tum quia illa obstant generationi prolis, ad quam semen humanum à natura institutum est: tum etiam quia per illa ordo naturæ violatur, subindeque & naturæ, & ejus authori maxima irrogatur injuria. Unde D. Thomas 2. 2. qu. citata art. 12. ad 1. ait quod in peccatis contra naturam, in quibus ipse ordo naturæ violatur, fit injuria ipsi Deo ordinatori nature. Secundò dici potest, quod licet hujusmodi peccata non includant specialem oppositionem ad justitiam strictè sumptam, habent tamen oppositionem ad aliquid altius virtutis; quia opponuntur ipsi bono speciei humanæ, & naturali ordini communi ad quem virtutes ordinantur, & qui à Deo immediatè procedit.

36. Objicies secundò: Respectu ejusdem virtutis non semper illud peccatum est majus, quod opponitur perfectiori actui ipsius virtutis: Ergo nec respectu diversarum illud erit semper gravius, quod contrariatur virtuti nobiliori. Consequentia videtur perspicua à paritate rationis: Antecedens probatur. Diligere inimicos ex charitate, perfectior actus est, quam diligere amicos; juxta illud Matth. 5. Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Diligite inimicos vestros, &c. Unde egregiè Tertullianus ad Scap. cap. 1. Jubemur diligere inimicos, quoque & orare pro eis qui nos persequuntur, ut hæc sit perfecta & propria bonitas nostra, non communis; amicos enim diligere omnium est, inimicos autem, solum Christianorum; & tamen odium inimici, minus est peccatum, quam odium amici: Ergo non semper illud peccatum est majus, quod opponitur perfectiori actui alicujus virtutis.

37. Confirmatur: Eidem virtuti & secundum eundem actum opponuntur distincta & inæqualia peccata; v. g. liberalitati, cujus actus est dare quod oportet, opponitur per excessum peccatum prodigalitati, quæ dat plusquam oportet, & per defectum peccatum avaritiæ, quæ dat minus quam oportet: Ergo major vel minor gravitas horum peccatorum non sumitur ex oppositione ad virtutem.

38. Ad objectionem respondeo negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum est ex doctrina D. Thomæ 2. 2. qu. 27. art. 7. dilectionem amici, quantum est ex parte objecti, perfectiorem actum esse dilectione inimici: Quia amicus (inquit S. Doctor) & melior est, & magis conjunctus, unde est materia magis conveniens dilectioni; & propter hoc actus dilectionis super hanc materiam transiens, melior est, unde & ejus oppositum est deterius. Ex parte verò rationis diligendi, dico dilectionem inimici aliquo modo præminere dilectioni amici: primò quia dilectionis amici (prosequitur S. Thomas) potest esse aliaratio quam Deus; sed dilectionis inimici solus Deus est ratio: secundò quia præsupposito quod uterque propter Deum diligatur, fortior ostenditur esse Dei dilectio, quæ animum hominis ad remota extendit, scilicet usque ad dilectionem inimicorum: sicut virus ignis tanto ostenditur esse fortior, quanto ad remota diffundit suum calorem &c. Hic autem excessus ex parte solius rationis diligendi, non conducit ad majorem malitiam actus oppositi:

A quia oppositio odii proximi cum charitate, non est directè & per se respectu rationis formalis diligendi, quæ est divina bonitas, sed respectu boni creati, quod debemus in proximo non odisse, quodque est objectum secundarium charitatis.

Ad confirmationem dicendum est, quòd cum duo peccata eidem actui virtutis, unum per excessum, & aliud per defectum opponuntur, illud est secundum speciem gravius, quod magis à virtute distat, & cum illa majorem habet dissimilitudinem: unde in peccatis oppositis liberalitati, majus peccatum est avaritia, quam prodigalitas; quia cum ad liberalitatem magis pertineat dare, quam retinere, nimium retinere, quod est avaritia, longius ab illa distat, quam nimis dare, quod est prodigalitas. Quæ est expressa doctrina S. Thomæ 2. 2. qu. 119. art. 3. aliisque in locis.

Ut autem cognoscatur, quodnam ex his peccatis, quæ secundum excessum & secundum defectum eidem virtuti opponuntur, majorem habeat cum illa contrarietatem, observandum est cum S. Thomæ qu. 2. de malo art. 6. in homine dari aliquas virtutes, quæ principaliter ordinantur ad refranandum & compescendum appetitum; quasdam verò, quæ ad illum impellendum & confirmandum deserviunt. Primi generis sunt temperantia, castitas, humilitas, mansuetudo, & aliæ hujusmodi, præsertim quæ passiones concupiscibilis moderantur: secundi verò perseverantia, fortitudo, magnanimitas, & similes; maxime quæ sunt circa passiones irascibilis. Illis ergo virtutibus, quæ primariò ordinantur ad refranandum, & compescendum, dissimilior est & magis repugnans peccatum secundum excessum; ut temperantiæ & castitati magis repugnant intemperantia & luxuria, quam insensibilitas, & humilitati magis dissimilior est superbia, quam pusillanimitas: contra verò virtutibus, quæ sunt ad confirmandum & impellendum, magis dissimilia sunt, & magis repugnant peccata secundum defectum, quam secundum excessum. Unde fortitudini magis repugnat timiditas, quam audacia, & sic de aliis.

C Objicies tertio: Sæpe virtuti perfectiori opponitur peccatum veniale, & virtuti minus perfectæ peccatum mortale: Sed quodcumque peccatum mortale superat in gravitate specifica quodcumque veniale: Ergo illud peccatum non est gravius quod perfectiori virtuti opponitur. Major probatur: Veritas seu veracitas, cum ad partem intellectualem pertineat, nobilior est temperantiâ, quæ in appetitu sensitivo residet; & nihilominus mendacium illi oppositum, solum est ex genere peccatum veniale, plura verò peccata opposita temperantiæ sunt mortalia: Ergo virtuti perfectiori interdum opponitur peccatum duntaxat veniale; virtuti verò minus perfectæ, peccatum mortale.

41. Respondeo primò negando Majorem. Ad cujus probationem dicendum peccata contra temperantiam non habere quòd sint mortalia ex sola oppositione ad ipsam temperantiam, ut supra ostendimus, sed quia simul includunt oppositionem ad justitiam, quæ est perfectior virtus quam veritas, aut veracitas.

Respondeo secundò, quòd cum D. Thomas comparat peccata inter se, & docet ea esse majora, quæ nobiliori virtuti opponuntur, debet intelligi supposito quòd eodem modo pro-

cedant; sicut in habitibus intellectualibus ille est nobilior, qui habet nobilius objectum, supposito quòd eodem modo, hoc est vel scientificè, vel opinativè, uterque procedat; si enim unus habitus procedat modo scientifico, & alter opinativo, quamvis hic posterior versetur circa nobiliorem materiam, non tamen erit perfectior, quia habet diversum & imperfectiorem modum procedendi: unde cum peccatum mortale & veniale habeant longè diversum modum procedendi (mortale enim ponit inordinationem circa finem, veniale solum circa media) quamvis veniale contrarietur nobiliori virtuti, non idèò erit gravius quàm mortale.

44. Dico secundo, inæqualitatem accidentalem in peccatis, sumi ex circumstantiis non mutantibus speciem.

Probat: Inæqualitas accidentalis in peccatis sumi debet ex his quæ se habent accidentaliter ad actum in esse moris spectatum: Sed circumstantiæ non mutant speciem, accidentaliter se habent ad actus humanos in esse moris spectatos; sunt enim veluti quædam illorum accidentia eos afficientia, v. g. in furto, hoc quod est rapere alienum, se habet per modum essentia, sed quòd sit magnum vel parvum, se habet per modum circumstantiæ & accidentis: Ergo inæqualitas accidentalis in peccatis, sumitur ex circumstantiis non mutantibus speciem, sed intra eandem speciem aggravantibus. Videantur quæ diximus in tractatu de moralitate actuum humanorum disp. 3. art. 2.

45. Quarunt hic aliqui, an peccatum quod ex objecto, & secundum speciem, est minus grave, possit ratione circumstantiarum adeò crescere in malitia, ut superet vel adæquet peccatum ex objecto gravius? Est autem sermo de circumstantiis aggravantibus intra eandem speciem; quia de circumstantiis quæ speciem peccati mutant, dubium non est, quin ratione earum peccatum ex objecto levius, possit superare aliud gravius ex objecto, ut si furto, quod ex suo objecto est levius quàm rapina, superaddatur circumstantia loci sacri, quæ transfert illud in speciem sacrilegij, majus peccatum erit, quàm rapina.

Pro resolutione hujus difficultatis, advertendum est, dupliciter nos posse loqui de peccatis, metaphysicè scilicet, considerando eorum essentiam, speciem, & quidditatem; & moraliter, judicando de illis secundum prudentis æstimationem & appetitionem. Hoc posito

46. Dicendum est primò, quod si loquamur de gravitate peccatorum metaphysicè, peccatum ex objecto levius, quantumcumque malitia ipsius creseat ratione circumstantiarum aggravantium intra eandem speciem, nequit superare vel adæquare peccatum gravius ex objecto. Ratio est, quia nulla forma quæ essentialiter est constituta in gradu inferiori, quantumcumque intra suum gradum & speciem creseat, potest pertingere ad gradum formæ essentialiter superioris; aliàs talis forma amitteret proprium gradum essentialem, & seipsam destrueret: v. g. nigredo, quantumcumque intendatur, nunquam pertinget absolutè loquendo ad perfectionem albedinis; nec actus humilitatis, vel temperantia, ad perfectionem actus religionis, aut charitatis: Sed malitia peccati levioris ex objecto, essentialiter est constituta in gradu inferiori: Ergo quantumcumque intra suam speciem creseat, nunquam pertinget, metaphysicè loquen-

Tom. III.

A do, ad malitiam peccati ex objecto gravioris. Unde D. Thomas qu. 2. de malo art. 8. in corp. ait quod *semper major est gravitas, quæ est ex peccati specie, quàm quæ est ex circumstantia speciem non constituente.*

47. Dicendum est secundo, si loquamur de gravitate peccati moraliter, & de illa judicemus secundum viri prudentis æstimationem & appetitionem, peccatum ex objecto levius, potest ratione circumstantiarum intra eandem speciem ita crescere, ut adæquet vel superet gravitatem peccati ex specie & objecto gravioris.

Probat: Nam in communi hominum æstimatione, & secundum judicium viri prudentis, occidere mille viros, aut deprædari bona totius reipublicæ, censetur peccatum simpliciter gravius, & majori pœnâ puniendum, quàm aliquod perjurium, aut blasphemia, licet ista ex objecto & specie sint graviora.

48. Confirmatur & illustratur hoc exemplo: Licet aurum ex sua specie, & physicè loquendo, sit majoris valoris & perfectionis quàm argentum; in individuo tamen potest ita multiplicari quantitas argenti, ut moraliter loquendo, & secundum æstimationem hominum, majoris sit valoris quàm parva quantitas, v. g. uncia auri. Ita ergo similiter, quamvis perjurium sit gravius ex sua specie, quàm homicidium, & semper sit tale, metaphysicè loquendo, moraliter tamen, & attentis circumstantiis, aliquid homicidium poterit esse absolutè gravius, & majori pœnâ dignum, quàm unum perjurium; puta si persona occisa sit maximæ dignitatis, vel utilitatis in republica, aut si plures occidantur, & aliunde perjurium ex inconsideratione, metu, & aliis circumstantiis allevietur, quamvis rationem peccati mortalis non amittat.

DISPUTATIO V.

De subjecto peccatorum.

Ad questionem 74. Divi Thomæ.

CONSIDERATA essentia, & distinctione peccatorum, eorumque inæqualitate & gravitate, consequens est ut eorum subjectum investigemus, & in quibus potentiis formaliter & intrinsecè resideant, breviter declaremus. Unde sit

ARTICVLVS PRIMVS.

49. *Vtrum non solum in voluntate, sed etiam in aliis potentiis à voluntate motis, sit formaliter & intrinsecè peccatum?*

S. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & difficultas resolvitur.

50. CERTVM est, peccatum, utpote actum liberum & voluntarium, in voluntate ut in propria sede & principali subjecto & principio residere, juxta illud Augustini lib. 1. retract. cap. 9. *Voluntas est quæ peccatur; & rectè dicitur*

Ecc ij